

Szabó Ervin emlékezete

100 éve született az Árva megyei Szlomicán a marxista gondolat egyik legelső, nemzetközi jelentőségű magyarországi képviselője, Szabó Ervin.

A 90-es évek végén, bécsi egyetemi tanulmányai idején lett szocialista, szenvedélyes, megalkuvást nem ismerő forradalmár. Ehhez hozzájárult a bécsi diákevei alatt kialakult és szinte haláláig nem szűnő kapcsolata az orosz forradalmárokkal.

Egyetemi tanulmányainak befejeztével hazatért, és könyvtárosi munkája mellett — önálló életműértékű, könyvtárosi működésének csúcsa a nevét viselő fővárosi könyvtár, amelyet ő szervezett meg, tett pártalvul gazdag társadalomtudományi szak-könyvtárrá, s amelynek 1911-től igazgatója volt — bekapcsolódott a magyarországi munkásmozgalomba. A Népszava belső munkatársa, a Népszava-naptárak szerkesztője volt, és a személye körül jött létre a szocialista diákok első kis szervezete.

A szocialista diákok, s hozzájuk csatlakozva néhány tehetséges fiatal munkás, pártfunkcionárius, Szabó Ervin köré tömörülve, megteremtették 1903—1904. fordulóján a magyar munkásmozgalom egyik legnagyobb hatású baloldali ellenzéki csoportosulását. Szabó Ervin és csoportja az MSZDP szervezeti felépítésével kapcsolatban támadta a német SZDP szervezeti és eszmei sablonjaihoz ragaszkodó magyar pártvezetést. Megsejtve a magyarországi munkásmozgalom előtt álló, magyar viszonyokból fakadó sajátos feladatokat, több ízben felhívta a figyelmet a magyarországi agrár- és nemzetiségi kérdésre, és megkísérelte megfogalmazni a problémákra a marxista választ. E törekvések eredménye a magyar munkásmozgalom első agrár-program-tervezete, amely azon a Szabó Ervin által megfogalmazott tétel-ellen alapult, hogy „Magyarországon a paraszt még forradalmi tényező”. A nemzetiségi kérdés megoldását a monarchia elnyomott nemzetiségeinek biztosított örendelkezési joggal a kelet-európai népeknek az adott államkereteken túllépő szabad szocialista föderációjában vélte megtalálni.

Nézetei — Szabó Ervin távollétében — hangot kaptak az MSZDP

1904. és 1905. évi pártkongresszusán is.

1905-ben elhatalmasodott tődóbaja a munkásmozgalom konkrét küzdelmeitől eltávolította, azonban betegsége alatt sem pihent. Ez idő alatt szerkesztette meg és adta ki Marx és Engels életművének első bővebb, kétkötetes válogatását. Állapotának ideiglenes javulása után sem tért vissza — bár szervezettel sohasem szakított vele — a szociáldemokrata mozgalomba. Elkedvetlenítette az MSZDP választójogi küzdelmeinek a polgári partnerek izléséhez simuló hajlékony opportunizmusa és a kivezető utat a szindikalizmusban látta, amely a politikai harcot — mint a munkásmozgalomba beszivárgó reformizmus forrását — elutasította.

1910-ben néhány külföldet megjárt munkással együtt kis csoportot szervezett a szindikalizmus propagálására. A csoport akkor nem váltott ki nagyobb visszhangot, de ez a szervezet lett később a magva a forradalmi szocialisták csoportjának, a KMP egyik legjelentősebb elődjének.

Az I. világháború kitörése megrendítette, és — különösen a szociáldemokrácia bukása látán — ismét a gyakorlati politikai cselekvés felé fordította. Tevékenysége ma már nehezen rekonstruálható, félig-meddig legendává lett, de tény, hogy 1917 tavaszán az MSZDP-n belül fellépő fiatal, a szakszervezetben tevékenykedő ellenzéki erők egyik inspirálója. Az ő címét kapja Svájcban a Zimmerwaldistáktól a hazatérő Duczynska Ilona, Szabó Ervin segítségével épül ki a Duczynska-Sugar-féle szervezkedés munkásbázisa. Őt sejtik — jogosan — az 1918-as januári sztrájkban születő tanácsmozgalom mögött. Őt lesik rendőrügynökök és német kémek, és vele keresnek kapcsolatot Szovjet-Oroszor-

szágból Kun Béla és társai, 1918 májusában Sallai Imre és Mosolygó Antall letartóztatása után beidézik a rendőrségre, de a letartóztatott forradalmi szocialisták személyére nézve nem adnak felvilágosítást, és így bizonyítékok hiányában távozni engedik. A rendőri üldözések közepette, felig már haldokolva is folytatja forradalmi tevékenységét, legális orgánumot próbál teremteni a baloldali ellenzéknek. Ekkor fejezi be a „Társadalmi és pártharcok a 48—49-es magyar forradalomban” című nagy művét.

Halála előtt néhány héttel értesült róla, hogy a szovjet kormány által szervezett moszkvai Szocialista Akadémia tagjává választotta, 1918. október 2-án, temetése napján, a szervezett munkásság 10 percre letette a szerszámot, hogy tisztelegjen ravatala előtt, és ezek kísérték el utolsó útjára. A nem gyászolva gyászolók hangulatát taláiban jellemezte egy visszaemlékezés, megállapítva, hogy ott, a sírnál, „esküdtek fel a forradalomra”.

Könyvkiadásunk Szabó Ervin levelezésének közreadásával emlékezett meg a centenáriumról. A Litván György és Szűcs László szerkesztésében és Perlusz Katalin közreműködésével elkészült első kötet az 1893 és 1904 közötti leveleket tartalmazza. Képet ad Szabó Ervin szocialistává válásának folyamatáról, a készülő Marx-Engels-válogatás szerkesztési munkájáról, orosz kapcsolatairól, s ezzel összefüggésben illegális forradalmi tevékenységének kezdeteiről. A levelezőpartnerek között Karl Kautskytól Plehanovig a szocializmus a munkásmozgalom szintje minden jelentős alakjával találkozhatunk. Ez egyrészt érdekföldésének sokoldalúságát, másrészt tevékenységének nemzetközi jelentőségét mutatja. Kende János

Koszorúzási ünnepség

Hétfőn a Mező Imre úti temető Munkásmozgalmi Panteonjában koszorúzási ünnepséget tartottak. Szabó Ervin születésének 100. évfordulója alkalmából az MSZMP Központi Bizottsága nevében Vass Henrik és Révész Ferenc koszorút helyezett el Szabó Ervin urnájánál. A Kulturális Minisztérium nevében Gönyei Antal és Kondor Istvánné, a Fővárosi Tanács nevében Békési

László és Vencel István koszorúzott. A Magyar Tudományos Akadémia koszorúját Szabolcs Miklós és Ránki György helyezte el. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozóinak képviselői és Szabó Ervin egykori harcostársai is kegyelettel adóztak a magyar munkásmozgalom és szellemi élet kimagasló alakja emlékének.